

Ірина Володимирівна ПЕРЕВОЗОВА,

кандидат економічних наук, доцент, САР,
доцент кафедри обліку і аудиту,
Івано-Франківський національний університет нафти і газу
вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, 76019, Україна
E-mail: perevozova@ukr.net
Телефон: +380673423720

Оксана Іванівна ГРИНЮК

Івано-Франківський національний університет нафти і газу
вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, 76019, Україна

ПІДХОДИ ДО ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ВЕЛИЧИНИ СТАВКИ ПЛАТИ ЗА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ

Перевозова, І. В. Підходи до диференціації величини ставки плати за користування надрами [Текст] / Ірина Володимирівна Перевозова, Оксана Іванівна Гринюк // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2014. – Том 16. – № 1. – С. 233-241. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Розглянуто особливості систем оподаткування підприємств нафтогазовидобувної промисловості країн із розвинутою ринковою економікою, зокрема Канади. Наведено розроблені в Росії методики диференціації податкових ставок плати за користування надрами на основі виробничого підходу, пропозиції іноземних вчених щодо складу факторів, на основі котрих здійснюється диференціація, для порогових значень кожного з яких встановлюються коригувальні коефіцієнти. У межах розгляду питання оподаткування вітчизняних нафтогазовидобувних підприємств встановлено відсутність існування об'єктивного та комплексного підходу до формування фіскального інструменту. На основі проведеного критичного аналізу чинного механізму оподаткування таких підприємств доведено необхідність диференціації податкових ставок плати за користування надрами залежно від виробничих факторів. Спираючись на аналіз механізмів оподаткування видобувних підприємств у закордонних країнах, запропоновано систему заходів, здатних перемістити акценти оподаткування в нафтовидобувному секторі з фіскальної функції на регулюючу та стимулюючу: здійснити диференціацію ставок плати за користування надрами на основі врахування відмінностей в умовах видобутку вуглеводнів, зумовлених гірничо-геологічними характеристиками родовищ; розробити класифікатор умов, за досягнення яких надаватимуться пільги у вигляді нульової ставки з плати за користування надрами (застосування нових технологій для продовження терміну експлуатації родовищ, видобуток на малодебітних свердловинах). Встановлено напрямки для розроблення власної методики диференціації ставок плати за користування надрами, шляхом урахування наступних факторів: «відпрацьованості» запасів, обводненості нафти, стадії розробки та гідропровідності пласта.

Ключові слова: важковидобувні запаси; диференціація оподаткування; нафтогазовидобувні підприємства; плата за користування надрами.

Ирина Владимировна ПЕРЕВОЗОВА

Оксана Ивановна ГРИНЮК

ПОДХОДЫ К ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ ВЕЛИЧИНЫ СТАВКИ ПЛАТЫ ЗА ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НЕДР

Аннотация

Рассмотрены особенности систем налогообложения предприятий нефтегазодобывающей промышленности стран с развитой рыночной экономикой, в частности Канады. Предложены разработанные в России методики дифференциации налоговых ставок платы за пользование недрами на

© Ірина Володимирівна Перевозова, Оксана Іванівна Гринюк, 2014

основании производственного подхода, предложения иностранных ученых относительно состава факторов, на основе которых происходит дифференциация, для граничных значений каждого из которых определяются корректирующие коэффициенты.

В пределах рассмотрения вопроса налогообложения отечественных нефтегазодобывающих предприятий установлено отсутствие существования объективного и комплексного подхода относительно формирования фискального инструмента. На основе проведенного критического анализа действующего механизма налогообложения таких предприятий доказана необходимость дифференциации налоговых ставок платы за пользование недрами в зависимости от производственных факторов. Базируясь на анализе механизмов налогообложения добывающих предприятий в зарубежных странах предложена система мероприятий, способных переместить акценты налогообложения в нефтедобывающем секторе из фискальной функции на регулирующую и стимулирующую: осуществить дифференциацию ставок платы за пользование недрами на основе учитывания отличий в условиях добычи углеводородов, предопределенных горно-геологическими характеристиками месторождений; разработать классификатор условий, за достижение которых будут предоставляться льготы в виде нулевой ставки из платы за пользование недрами (применение новых технологий для продолжения термина эксплуатации месторождений, добыча на малодобитных скважинах)

Установлены направления для разработки собственной методики дифференциации ставок платы за пользование недрами, путем учитывания следующих факторов : "отработанности" запасов, обводненности нефти, стадии разработки и гидропроводимости пласта.

Ключевые слова: трудноизвлекаемые запасы; дифференциация налогообложения; нефтегазодобывающие предприятия; плата за использование недр.

Iryna Volodymyrivna PEREVOZOVA

PhD in Economics,
Associate Professor, CAP,
Lecturer of the Department of Accounting and Audit,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas,
Karpatska str., 15, Ivano-Frankivsk, 76019, Ukraine
E-mail: perevozova@ukr.net
Phone: +380673423720

Oksana Ivanina GRYNJUK

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas,
Karpatska str., 15, Ivano-Frankivsk, 76019, Ukraine

APPROACHES TO DIFFERENTIATION OF RATE FEE FOR USE OF MINERAL RESOURCES

Abstract

Peculiarities of taxation of oil and gas industry enterprises of the countries with developed market economy, in particular Canada, are considered in the article. The techniques of differentiation of tax rates for subsoil use on the basis of production approach are shown. It has been analysed the offers of foreign scholars as for the composition of the factors on the basis of which the differentiation is performed . For each of these factors the coefficient has been set. Within the review of the taxation of domestic oil and gas companies it has been determined the absence of an objective and comprehensive approach to the formation of a fiscal tool. On the basis of a critical analysis of the current mechanism of taxation of enterprises it has been proved the necessity of differentiating of tax rates charges for subsoil use, depending on the factors. Based on the analysis of the mechanisms of taxation of mining companies in foreign countries, it has been proposed the system of measures that can move the emphasis of taxation in the oil sector from fiscal function to regulatory and incentive ones: to make a differentiation of fee rates for the use of mineral resources taking into consideration the differences of hydrocarbon production due to geological characteristics of the deposits; to develop a classifier conditions for achieving of which will be provided with the benefits in the form of a zero rate of payments for subsoil use (the use of new technologies to extend the exploitation, production in marginal wells). The areas for the development of the own methods of differentiation rates of fees for use of mineral resources, by taking into account the following factors: oil water content, stages of development and hydro-conductivity of the layer are established.

Keywords: hard recoverable reserves; the differentiation of taxation; oil and gas companies; charges for the use of mineral resources.

Вступ

Паливні та енергетичні ресурси складають життєво важливу основу існування економіки України та визначають перспективність проведення в життя економічної, технічної, соціальної та екологічної політики будь-якого уряду країни. Від енергетичного достатку залежить і добробут її народу [10]. Саме тому побудова ефективної системи оподаткування нафтогазовидобувної галузі є одним із основних завдань економічної політики нашої держави, яка багата на сировинні ресурси. У цьому аспекті важливим постає вивчення та ефективне використання досвіду країн із розвинутою ринковою економікою, що сформували достатньо ефективну систему оподаткування нафтогазовидобувної промисловості.

Дослідженням питання диференціації ставок плати за користування надрами займалися такі іноземні вчені, як Ахпателов Е. А., Батурич Ю. Е., Бобильов Ю. Н., Байчурін Н. Р., Власова Р. Г., Голоскоков А. Н., Матвеев Ю. Ф., Потеряев А. Г., Садиков Р. К., Суботін М. А., Халімов Є. М. та ін.

Мета статті

Мете статті – систематизувати особливості систем оподаткування підприємств нафтогазовидобувної промисловості країн із розвинутою ринковою економікою, встановити необхідність диференціації податкових ставок плати за користування надрами залежно від виробничих факторів та запропонувати систему заходів, здатних перемістити акценти оподаткування в нафтовидобувному секторі України з фіскальної функції на регульовальну та стимулювальну.

Виклад основного матеріалу дослідження

Використання природних ресурсів в Україні здійснюється на оплатній основі, яка встановлена з метою економічного регулювання природокористування, стимулювання раціонального і комплексного використання різних видів природних ресурсів і охорони довкілля, формування матеріальних ресурсів країни. Натомість, адекватність її розрахунку, особливо щодо підприємств нафтогазовидобутку, викликає серйозні сумніви щодо спрямованості дії цієї плати.

З метою підвищення ефективності економічного механізму системи плати за використання надр, прийняття превентивних заходів для забезпечення доходності підприємств нафтогазовидобутку та збалансованого видобутку вуглеводнів доцільно провести систематизацію особливості систем оподаткування підприємств нафтогазовидобувної промисловості країн із розвинутою ринковою економікою.

Зокрема, досвід Канади свідчить, що в цій країні мінеральні ресурси перебувають у власності провінцій, які встановлюють власний режим оподаткування. Ставки роялті для оподаткування видобутку нафти коливаються від 0 % до 40-45 %. При цьому оподаткування роялті здійснюється на основі свердловин, а величина ставки залежить від продуктивності свердловини, рівня видобутку та ціни на нафту. Ставки роялті для газу варіюються в Канаді в діапазоні від 12,5 % до 45 %. У більшості випадків ставки залежать від продуктивності свердловин, видобутку газу та ціни на нього. У провінції Альберта для «низькопродуктивних» газових свердловин використовуються знижені ставки роялті в розмірі 5 %. Додатково стягується податок на дохід корпорацій, що коливається в межах 15,5 – 17 % [1, с. 17].

В основному нафтодобувному регіоні Канади – провінції Альберта - розрахункові формули, які використовуються в системі обкладання роялті, характеризуються своєю «гнучкістю». Вони враховують низку факторів: відмінності в економіці та технології видобутку нафти і газу, зміну ціни на нафту, рівень видобутку (продуктивність свердловин), час відкриття родовища (етап освоєння нафтогазових ресурсів), відмінності в якості видобутої нафти. Ставки роялті зростають із відповідним зростанням цін на нафту та продуктивності свердловин. Для великих родовищ характерні вищий рівень видобутку та прибутковості, оскільки середні витрати відносно низькі. Малі родовища дають набагато менший видобуток і, як правило, менший прибуток. У ході експлуатації свердловин дебіт поступово знижується. Знижені ставки роялті на пізніх стадіях розробки дозволяють продовжити термін експлуатації свердловин і уникнути втрати ресурсів.

Як правило, найбільші, найпродуктивніші і найприбутковіші родовища відкриваються і вводяться в розробку першими. У зв'язку з цим, канадська система оподаткування роялті передбачає механізми, які враховують, що витрати на пошук і розробку свердловин сьогодні є більшими, ніж у минулому. Формули розрахунку роялті враховують три категорії нафти: «стара», «нова», «третинна». Продукція, видобута із родовищ, що відкриті до 1972р., обкладається за найвищими ставками, після 1972р. – за нижчими, відкриті після 1 жовтня 1992р. – за найнижчими ставками. Формули для розрахунку роялті побудовані наступним чином: вони містять базову (мінімальну ставку), яка гарантує мінімальні надходження в бюджет провінції, а також максимальну. Максимальна ставка змінюється відповідно до категорії нафти.

Для всіх трьох категорій для визначення ставки роялті встановлюються довідкові ціни для «звичайної» та «тяжкої» нафти. Ціни і ставки для останньої нижчі [1, с. 19].

В Альберті застосовуються також спеціальні знижки по роялті. Так для збільшення притоку інвестицій у високозатратні проекти застосовуються знижки для розвідувальних свердловин для «третинної» нафти та пільги для глибоких газових свердловин, для стимулювання використання нових технологій – пільги за умови використання горизонтальних свердловин, для продовження терміну експлуатації виснажених родовищ – знижені ставки роялті при використанні методів збільшення нафтовіддачі пластів, податкові канікули для відновлення свердловин, знижки для малодобітних нафтових свердловин (до 5 %).

У Росії застосовується податок на видобуток корисних копалин («налог на добычу полезных ископаемых» (НДПИ)), що виконує функцію роялті – сплати власнику ресурсів (державі) за право розробки запасів. Та, на відміну від міжнародної практики, диференціація ставок такого податку залежно від умов видобування в нафтовій галузі має обмежений характер, а в інших галузях взагалі відсутня [2, с. 5].

Питання необхідності диференціації податкових ставок залежно від виробничих факторів розглядалось в Росії ще в 90-х роках. Проте через низьку ціну на нафту це питання не було настільки актуальним. В умовах зростання цін на світовому ринку за останні десятиліття постає необхідність у дослідженні проблеми диференціації податкових платежів. На сьогодні існує декілька методик диференціації податків на нафтовидобуток на основі виробничого підходу [2, с.6]:

- методика Батурина Е.Ю. (була розроблена в Сургутському науково-дослідному і проектному інституті «СургутНИПИнефть» в умовах співпраці з відкритим акціонерним товариством «Сургутнефтегаз»);
- методика Халімова Є.М. (розроблена на початку 2004 року спільно з Міністерством економічного розвитку і торгівлі Російської Федерації);
- методика «Росенерго».

Методика «Росенерго» передбачає диференціацію ставок податку на видобуток корисних копалин залежно від виробничих факторів. Загалом було вивчено більше 50 факторів, із них відібрані ті, котрі відповідали певному переліку вимог. До них належать:

- 1) числове значення фактора повинно бути офіційним, воно може залучатись за умови проведення комплексу заходів: управлінських, методичних та організаційних;
- 2) величина фактора не повинна залежати від ефективності діяльності нафтовидобувного підприємства; неприпустимою є цілеспрямована зміна величини фактора;
- 3) податковий орган має доступ до інформації, необхідної для перевірки значення відповідного фактора.

У результаті проведених досліджень були відібрані наступні фактори:

- показник 1 - початкова щільність видобутих запасів W , тис. т/ [км] ^{^2};
- показник 2 - відпрацювання запасів, V (%);
- показник 3 - величина запасів, Q (млн т);
- показник 4 - глибина залягання пластів, h (тис. м);
- показник 5 - в'язкість нафти в пластових умовах;
- показник 6 - географічне розташування родовища, K_1 ;
- показник 7 - наявність виробничої інфраструктури, відстань до неї, K_2 (км);
- показник 8 - глибина моря, d (м).

Для розробки методики родовища були поділені на 4 зони. Розмежування територій за зонами наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Розмежування територій за зонами (методика «Росенерго»)

Зона	Території, що входять до неї
Зона 1	Ямало-Ненецкий автономный округ, Ненецкий автономный округ, шельфы Азовского, северо-запада Каспийского, Балтийского морей.
Зона 2	Красноярский край, Иркутская область, Дальневосточный федеральный округ.
Зона 3	Шельфы юго-запада Баренцева, Печорского, юг Берингова, сахалинские и камчатские шельфы Охотского, Японского морей и Тихого океана.
Зона 4	Шельфы северо-востока Баренцева, севера Берингова, Карского, Лаптевых, Восточно-Сибирского морей, магаданский шельф Охотского моря и Чукотское море.

На основі аналізу впливу факторів на величину витрат на видобуток нафти були встановлені порогові значення факторів, при досягненні яких відбувається різке зростання витрат. Відповідним пороговим значенням були встановлені поправочні коефіцієнти від «0» до «1». Вони наведені в таблиці 2.

Таблиця 2. Проект поправочних коефіцієнтів (методика «Росенерго»)

№ фактора (показника)	1	2	1	2	1	2	1	2
1	40<W<50	0,8	30<W<40	0,6	20<W<30	0,3	W<20	0.1
2	70<V<80	0,75	80<V<90	0,5	90<V<95	0,2	95<V	0
3	1<Q<2	0,5	0.5<Q<1	0,25	Q<0.5	0		
4	3<h<4	0,9	4<h<5	0,8	5<h	0,7		
5	50<m<200	0,9	200<m<500	0,75	500<m<1000	0,5	1000<m	0
6	Зона 1	0,9	Зона 2	0,7	Зона 3	0,3	Зона 4	0
7	100 < K ₂ < 200	0,9	200 < K ₂	0,8				
8	100 < d < 200	0,8	200 < d	0,6				

Диференційована ставка податку розраховується за формулою:

$$\text{Ставка податку} = \text{Базова ставка} \times K_1 \times K_2 \times \dots \times K_n, \quad (1)$$

де K₁, K₂, ..., K_n – значення факторів, а n- кількість факторів.

Голоскоков А. Н. [2, с.6] виділяє для газовидобувної галузі наступні фактори:

- глибина залягання продуктивних пластів, h (тис. м);
- дебіти свердловин, тис. м³/добу;
- відпрацьованість запасів, V (%);
- величина запасів, Q (млрд. м³);
- наявність сірки у видобутому газі, %;
- склад видобутої продукції: наявність гелію, газового конденсату, етанової фракції, пропан-бутанів.
- географічне розташування родовищ;
- наявність виробничої інфраструктури, відстань до неї;
- глибина моря, d (м).

Садиков Р. К. запропонував здійснити диференціацію чинних ставок податку на видобуток корисних копалин шляхом введення коригувальних коефіцієнтів K₁, K₂, K₃, які відповідно враховують гірничо-геологічні, економіко-географічні та економічні умови, характерні для конкретної території, на якій здійснюється видобування [3, с. 43]. Врахувати такі фактори на практиці дуже важко. Вовків А. А. наголошує, що при диференціації ставок податку на видобуток корисних копалин складність полягають не тільки у виборі показників, таких, як ступінь відпрацьованості запасів (стадія освоєння родовища), територіальний фактор (географічне розташування та природно-кліматичні умови), рівень обводненості нафти, а й у відсутності показників по окремих родовищах, що необхідні для комплексного аналізу їх впливу на ефективність розробки родовища [4, с. 50].

Матвеев Ю. Ф. та Суботін М. А. пропонують ураховувати такі групи коефіцієнтів: [5, с.116]

- базові коефіцієнти (коефіцієнт відпрацьованості запасів, коефіцієнт складності геологічної будови, коефіцієнт районування територіальних робіт);
- додаткові (спеціально для нафтовидобутку) коефіцієнти (коефіцієнт видобування нафти, якості нафти, коефіцієнт економічних умов (ураховує світовий рівень цін на нафту)).

Ахпателов Е. А., Потеряев А. Г. вважають, що диференціацію податку на видобуток можна досягнути шляхом модифікації чинної формули розрахунку податку, додавши до неї коректуючі коефіцієнти, які відображають гірничо-геологічні, інфраструктурні чи інші умови експлуатації родовищ. До таких основних коректуючих параметрів вони відносять: «продуктивність покладів (дебіт свердловин), стадію розробки родовища чи відпрацьованість запасів; ступінь складності геологічної будови (глибина, неоднорідність колектора, коефіцієнт нафтовіддачі та інші), ступінь розвитку виробничої інфраструктури, якість корисних копалин [6].

У контексті вищезгаданого вивчимо питання оподаткування вітчизняних нафтогазовидобувних підприємств та окреслимо проблемні питання, що потребують подальшого дослідження.

У 2013 році змінено порядок оподаткування обсягу видобутих у податковому періоді корисних копалин у нафтовидобувному секторі: рентна плата за нафту, природний газ і газовий конденсат, що видобуваються в Україні, і плата за користування надрами об'єднані в один податок. Як підтверджує аналіз міжнародного досвіду, впровадження в Україні нового режиму оподаткування видобутку вуглеводнів, який базується на ціні продукції, що реалізується (об'єктом оподаткування виступає дохід підприємства від продажу нафти і газу), і об'єднує два платежі в один, - прогресивне рішення, що застосовується в багатьох країнах світу. Вказані зміни відображені в таблиці 3.

У 2013 році за нафту і конденсат, якщо вони добуті зі свердловин до п'яти тисяч метрів, необхідно було платити 39 % від середньої ціни одного бареля нафти Urals і 17 % – якщо свердловина глибша п'яти тисяч метрів. Для компаній, що працюють на умовах угоди про розподіл продукції, передбачені особливі умови: для нафти і конденсату податок становить 2 % від ринкової вартості вуглеводнів. У зв'язку із внесеними змінами до ПКУ від 27.03.2014р. відбулося розмежування ставок на нафту та конденсат, що відповідно становлять: 39 % та 42 %, якщо вони добуті з покладів, які повністю чи частково залягають на глибині до п'яти тисяч метрів; 18 % (для обох), якщо з глибини понад 5000 метрів; ставки плати за користування надрами для газу природного, що видобувається для комерційних цілей, зріс до 28 % (з покладів, що залягають на глибині до 5000 м) та 15 % (понад 5000 м).

Податкові зобов'язання з плати за користування надрами для видобування корисних копалин для відповідного виду видобутої корисної копалини в межах однієї ділянки надр обчислюється за формулою, що наведена в п. 263.7.1.ст.263 ПКУ [8]:

$$П_{зн} = V_{ф} \times B_{кк} \times C_{внз} \times K_{пп} \quad (2)$$

де $P_{зн}$ – плата за користування надрами;

$V_{ф}$ – обсяг (кількість) відповідного виду видобутої копалини у податковому періоді (в одиницях маси або об'єму);

$B_{кк}$ – вартість одиниці відповідного виду видобутої корисної копалини;

$C_{внз}$ – величина ставки плати за користування надрами для видобування корисних копалин;

$K_{пп}$ – коригуючий коефіцієнт, встановлений у п. 263.10 ПКУ і який визначається залежно від виду корисних копалин та умов її видобування.

Таблиця 3. Зміни в оподаткуванні обсягу видобутих корисних копалин (нафти і конденсату, газу) в Україні [7]

Порядок оподаткування в 2012 році				Порядок оподаткування в 2013 р.		
Глибина покладів вуглеводнів	Розмір ренти, грн.	Плата за користування надрами, грн.	Загальна плата, грн.	Глибина покладів вуглеводнів	Плата за користування надрами	
					Загальний порядок	УРП
Нафта і конденсат						
грн. за 1 тону/ *1,68 (коригувальний коефіцієнт)						
до 5000 м.	2141,8/3598	147,63	3745,63	до 5000 м.	39%	2%
більше 5000м.	792,54/1332		1479,63	більше 5000м.	17%	
шельф	аналог суші		аналог суші	шельф	аналог суші	
Газ						
грн. за 1 тис. куб. м./ * 2,36 (коригувальний коефіцієнт)						
для комерційних цілей до 5000 м.	237/559,32	42,05	601,37	для комерційних цілей до 5000 м.	25%	1,25%
для потреб населення до 5000 м.	59,25		102,3	для потреб населення до 5000 м.	20%	-
для комерційних цілей більше 5000 м.	118,5/279,66		321,71	для комерційних цілей більше 5000 м.	14%	1,25%
для потреб населення більше 5000 м.	47,4		89,45	для потреб населення більше 5000 м.	14%	-
шельф	11,85		56,9	шельф	11%	1,25%

ПКУ передбачає, що для нафти, видобутої на виснажених ділянках, передбачається використовувати коефіцієнт 0,95 для розрахунку податкових зобов'язань з плати за користування надрами. Таким чином, низка проблем в ПКУ залишаються невирішеними: 1) не враховані об'єктивні відмінності в умовах

видобутку вуглеводнів, зумовлені гірничо-геологічними характеристиками родовищ; 2) не врахована стадія розробки родовищ; 3) немає математичного обґрунтування розрахованого коригуючого коефіцієнта. У зв'язку з об'єднанням рентної плати та плати за користування надрами норма п. 258.4 ПКУ [9], у якій зазначалось наступне: «за додаткові обсяги нафти, природного газу (в тому числі нафтового (попутного) газу) та газового конденсату, видобуті внаслідок виконання інвестиційних проектів (програм), якими передбачено нарощування видобутку вуглеводневої сировини, на ділянках надр (родовищах, покладах), що характеризуються погіршеними гірничо-геологічними умовами (важковидобувні) або виснаженістю в процесі розробки в попередніх періодах (далі - ділянки надр), на окремих діючих свердловинах після капітального ремонту, свердловинах, що відновлюються з числа ліквідованих, нових свердловинах чи групах свердловин, що розташовані на таких ділянках надр (далі - об'єкти ділянок надр), оподатковуються за ставкою нуль гривень за одиницю обсягу додаткового видобутку відповідної вуглеводневої сировини», втратила дію.

Зазначені недоліки зумовлюють виникнення необхідності пошуку варіантів диференціації ставок податку залежно від гірничо-геологічних, географічних чинників, які характеризують реальні умови видобутку.

Оскільки у вітчизняних наукових напрацюваннях, що стосуються оподаткування нафтогазовидобувного сектору, питання диференціації ставок плати за користування надрами не розглядається, вважаємо за доцільне скористатись міжнародним досвідом розв'язання цієї проблеми. За «основу» для формування власної методики пропонуємо взяти розглянуту вище методику «Росенерго». Перелік виробничих факторів, врахування яких, на нашу думку, під час розробки власної методики є обов'язковим, наведено в таблиці 4.

Таблиця 4. Фактори, що впливають на диференціації ставки плати за користування надрами

№ п/п	Назва фактора	Характеристика фактора	Примітки
1	«Відпрацьованість» запасів	Перевагою застосування цього фактора є об'єктивність розрахунку (відношення накопиченого видобутку нафти до початково оцінених можливо видобутих запасів) на основі даних державного балансу запасів.	Характеризує тільки те, яка частина запасів вже видобута.
2	Обводненість нафти	Один із основних факторів, який впливає на собівартість видобутку нафти. Його значення росте із зміною стадії розробки (початкова → «зріла» → пізня).	Слід зазначити, що даний фактор необхідно враховувати комплексно з коефіцієнтом «відпрацьованості».
3	Стадія розробки	Стадія розробки є об'єктивною констатацією можливості росту, підтримання або зниження видобутку розробленого об'єкта. Необхідність врахування цього коефіцієнта обумовлена економічним ризиком інвестора: на ранній стадії розробки - високий, на «зрілій» - низький («полка добычи»), на пізній стадії - росте, на завершальній - великий. Для кожної стадії розробки необхідний коригувальний коефіцієнт.	Слід зазначити, що чіткої залежності між стадіями розробки і ступенем «відпрацьованості» родовищ не виявлено. Причина «ігнорування» цього фактору полягає в суб'єктивності визначення стадії розробки, що зазвичай здійснюється експертним шляхом.
4	Гідропровідність пласта	На даний час немає діючої класифікатора важковидобувних запасів. Для класифікації таких запасів необхідно здійснити комплексний аналіз, оскільки наявність високов'язких запасів нафти в малопроникних колекторах можна розглядати як фактора, що ускладнює розробку, в той час як розміщення у високопроникних - полегшуючий.	Вказані параметри об'єднуються формулою гідро проникності. Гідропровідність прямо пропорційна проникності колектора і обернено пропорційна в'язкості нафти. Розгляд тільки одного із цих факторів приведе до неправильного висновку про властивості об'єкта розробки.

Вибірковий відбір найбільш ефективних запасів та дострокове припинення розробки виснажених родовищ зумовлюють необхідність зниження податкового навантаження при освоєнні вуглеводневих родовищ з підвищеними витратами, застосування на них пільгових або більш гнучких податкових інструментів з дотриманням балансу інтересу інвесторів та доходів держави. Зокрема, для досягнення бажаного результату потрібно визначити чіткі критерії встановлення економічної ефективності родовища залежно від характеру покладів, ступеня вивченості ресурсів, ризиків і витрат, пов'язаних з розвідкою і видобутком, і встановити прозору систему державного контролю такої оцінки. Це дозволить залучити важковидобувні запаси в розробку, що забезпечить додатковий видобуток вуглеводнів і додаткові податкові надходження [7].

Висновки та перспективи подальших розвідок. На основі аналізу механізмів оподаткування видобувних підприємств в закордонних країнах пропонується система заходів, здатних перемістити акценти оподаткування в нафтовидобувному секторі з фіскальної функції на регульовальну та стимулювальну:

- здійснити диференціацію ставок плати за користування надрами на основі врахування відмінностей в умовах видобутку вуглеводнів, зумовлених гірничо-геологічними характеристиками родовищ, стадії розробки родовища та інших факторів, що наведені у таблиці 4;
- розробити класифікатор умов, за яких надаватимуться пільги у вигляді «0» ставки з плати за користування надрами (застосування нових технологій для продовження терміну експлуатації родовищ, що на останній стадії розробки, видобуток на малодобітних свердловинах).

Надалі будуть проведені дослідження впливу запропонованих факторів (відпрацьованість запасів, обводненість нафти, стадія розробки та гідропровідність пласта) на величину витрат на видобуток нафти для встановлення порогових значень таких факторів, при досягненні яких відбудуватиметься різке зростання витрат. Попередньо оцінений період, вибраний для визначення такого впливу, становить 20 років.

Список літератури

1. Бобылев, Ю. Н. Мировой опыт налогообложения добывающей промышленности [Текст] / Ю. Н. Бобылев. – М., 2013. – 67с.
2. Голоскоков, А. Н. Подходы к дифференциации налогообложения в газовой отрасли [Електронний ресурс] / А. Н. Голоскоков // Нефтегазовое дело. – Режим доступа: http://www.ogbus.ru/authors/Goloskokov/Goloskokov_2.pdf.
3. Садыков, Р. К. Механизм расчета дифференцированной ставки налога на добычу общераспространенных полезных ископаемых [Текст] / Р. К. Садыков, Р. Г. Власова, Н. Р. Байчурина // Разведка и охрана недр. – 2005. – с. 43-46.
4. Волков, А. А. О дифференциации налога на добычу полезных ископаемых [Текст] / А. А. Волков // Известия высших учебных заведений. Геология и разведка. – 2007. – № 1. – С. 49-52.
5. Матвеев, Ю. Ф. Рентный подход в недропользовании [Текст] / Ю. Ф. Матвеев, М. А. Субботин. – М.: НИИ-Природа, 2003. – 245 с.
6. Ахпателов, Э. А. Экономическая модель расчета дифференцированного налога на добычу полезных ископаемых для нефтедобывающих предприятий [Текст] / Э. А. Ахпателов, А. Г. Потеряев // Вестник недропользователя Ханты-Мансийского автономного округа. – 2005. – № 16. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.oilnews.ru/16-16/ekonomicheskaya-model-rascheta-differencirovannogo-naloga-na-dobychu-poleznyh-iskopaemykh-dlya-neftedobyvayushhix-predpriyatij>.
7. Опимах, Р. Новый налоговый порядок для нефтегазодобычи в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://oil-gas-energy.com.ua/wp-content/uploads/47_2012_page_62-64.pdf.
8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [чинний: Редакція від 01.05.2014] - [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
9. Добывающее законотворчество. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.nefterynok.info/analytics.phtml?art_id=123.
10. Крижанівський, Є. І. Вектори незалежності [Текст] / Є. І. Крижанівський. – Галичина. - № 163-164 від 31 жовтня 2013 р. – 16с. – С.1,9.

References

1. Bobylev, Y. N. (2013). *Global experience in taxation of extractive industry*. – Moscow.
2. Goloskokov, A. N. (n.d.). *Approaches to differentiation of taxation in the gas industry*. Oil and gas.
3. Sadykov, R. K., Vlasov, R. G., Bychourin, N. R. (2005). *Mechanism for calculating differentiated tax rates on extraction of common minerals. Exploration and protection of mineral resources*, 43-46.
4. Volkov, A. A. (2007). *About tax differentiation of tax rates for the use of mineral resources. News of higher educational institutions. Geology and Prospecting*, 1, 49-52.

-
5. *Matveev, Y. F. (2003). Rental approach in the subsoil use. Moscow: NIA-Priroda.*
 6. *Akhpatelov, E. A., Poteryaev, A. G. (2005). Economic model of calculation the differentiated tax for the use of mineral resources of enterprises of oil and gas industry Bulletin of the subsoil user of Khanty-Mansi Autonomous Okrug, 16.*
 7. *Opimakh, P. (n. d.) The new taxation order for oil and gas in Ukraine.*
 8. *Tax Code of Ukraine. (2010, December 2). № 2755-6.*
 9. *Mining lawmaking. Retrieved May 15, 2014, from : http://www.nefterynok.info/analytics.phtml?art_id=123.*
 10. *Krizhanivsky, Y. I. (2013, October). Vectors of independence. Galicia , 163-164, 1-9.*

Стаття надійшла до редакції 16.05.2014 р.